

Les actes d'un desgreuge

El barroc català
Actes de les jornades celebrades a Girona
els dies 17, 18 i 19 de desembre de 1987
Barcelona 1989
Edicions dels Quaderns Crema

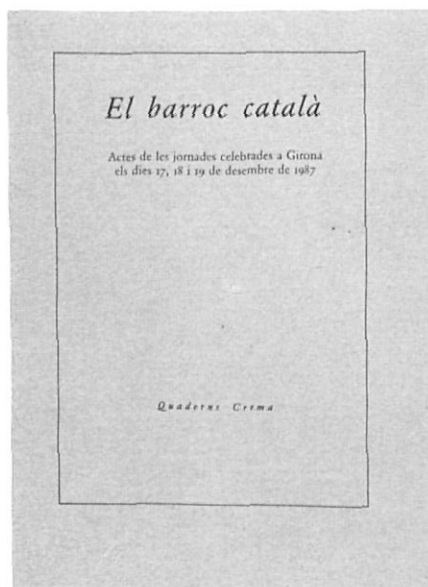
No recordo ben bé si va ser cap al final del 1986 o al començament de l'any següent que Albert Rossich i jo mateix vam enfilars la idea d'unes Jornades sobre el Barroc Català. El cas és que els dies 17, 18 i 19 de desembre del 1987 vam aconseguir d'aplegar als locals de la Mercè una trentena d'estudiosos del període i més de dos-cents congressistes vinguts d'arreu de l'àrea catalana. Suposo que les hores de debat, i de vegades d'un debat encès, degueren quedar desades en algun magnetòfon, en algun vídeo ja arxivat, o potser —en el millor dels casos— en el boirós record dels espectadors més *engagés*. Des de fa uns pocs mesos, però, tot aquest material efímer s'ha solidificat, ha pres la forma d'un llibre tan excepcional en els continguts com en la forma que li han donat les Edicions dels Quaderns Crema.

És cert: la publicació, eternament laboriosa, d'*El barroc català*, o sigui de les actes de les Jornades, ha representat la culminació d'una gestació d'anys; de tres anys, si més no. I jo encara n'hi afegiria més. Perquè, al capdavall, aquesta primera obra de conjunt sobre el nostre barroc ja havia estat sol·licitada de molt abans per tots aquells investigadors que esporàdicament s'endinsaven en el període, i que ho feien a la intempèrie, desprotegits davant el menyspreu històric que fins fa ben poc inspiraven aquells segles que eren considerats els

més necrològics, els més "decadents" de la cultura catalana. Es pot dir, doncs, que la intenció inicial que ens va moure a muntar aquestes primeres jornades sobre el barroc català va ser de rescat i, consegüentment, de *desgreuge*.

Sovint s'ha adduït el "prejudici romàntic" com a font principal de les desventures que ha passat el barroc català fins avui mateix. L'apreciació és aproximadament certa, si bé urgiria de fer-ne un estudi aprofundit. No tinc prou espai ni per a intentar-ho. De tota manera, em cenyiré a un dels aspectes que m'és menys desconegut. Voldria fer un brevíssim repàs d'opinions que, sobre la llengua i la literatura catalanes del Barroc, van pregonar-se al segle passat, i també en aquest que ja acabem.

En primer lloc, convé deixar clar que no tot el segle XIX va ser, almenys pel que fa al tractament de la llengua, antibarroc. Ni, tot sigui dit de passada, tot el XIX va ser "romàntic". Vull dir que en els inicis del vuit-cents hi ha autors que, seguint la tradició il·lustrada, vindicaren precisament el català del sis-cents com el més pur; fins i tot com a més pur que el llustrós idioma del XV. Josep Pau Ballot, poso per cas, escrivia a la cèlebre *Gramàtica y apologia de la llengua catalana* (1815) que "l'època en què florí més dita llengua [...] és sens dubte la dels escrits de 1600 fins als de les últimes corts celebrades en 1702". La relativa estabilitat de l'ortografia era, com ja havia notat Antoni de Capmany, un punt a favor per a la

dignificació del català del Barroc.

Aquesta visió francament elo-giosa del català del XVII es va mantenir fins a mitjan segle XIX. De fet, caldrà esperar l'estructura-ció més o menys orgànica de la Renaixença per a trobar uns pri-mers símptomes de repulsa cap a la llengua literària dels segles an-teriors. El sol concepte de Re-nai-xença implicava l'omissió dels precedents barrocs i neoclàssics, i l'assumpció de la medievalitat com a únic paradigma dignifica-dor. En llengua, i una mica en tot plegat. Magí Pers i Ramona, un dels primers historiadors del català, manifestava al 1857 que, du-rant la "Decadència", "el idioma catalán, dejando de ser lo que era y de espresar con la misma exac-titud los cambios en las costum-bres, así en la práctica de las artes como de las relaciones so-ciales, cayó del rango que había ocupado y fue a colocarse lenta-mente entre los varios dialectos que todavía se hablan en nuestra Península". En una paraula: per aquest autor, el català literari havia decaigut fins al punt d'haver esdevingut un mer dialecte de l'espanyol.

Em penso que les paraules de Pers són modèliques. Sens dubte, Antoni de Bofarull, Manuel Milà i Fontanals o Marià Aguiló les hau-rien subscrietes plenament. O

Víctor Balaguer, que va servir-se d'un símil força il·lustratiu per a descriure el cas: la poesia escrita en català durant el Barroc, ens diu, havia viscut entre el poble pla "dormitando, sin que la voz de García y de algún otro bastara a desaletargarla", fins que la restau-ració dels Jocs Florals va revisco-lar la seva llengua anestesiada, paralizada per la castellanització.

Sospito que, per molt que bus-quéssim entre els testimonis re-naixentistes, no hi trobaríem cap aportació que desdigués la imatge dialectalitzant i empobrida que acabo d'esmentar. El que més sorprèn, tanmateix, és que la tòpi-ca antibarroca també va arrelar en els autors que, entrats en el nou-cents, repassaren la història de la cultura nacional. Lluís Nicolau d'Olwer, per exemple, pretengué parcel·lar el període de "Decadència" literària en dos perí-odes consecutius: un de *desinte-gració* i un altre de *descomposició*. L'al·lusió a l'estat que se li pressu-posa a la llengua catalana hi va implícita. Per la seva banda, Manuel García Silvestre argu-mentà, cap als anys trenta, que el català del XVII estava impregnat d'una "crosta tan gran d'imperfec-cions que li féu perdre la catego-ria de llengua literària". Criteri que, a fi de comptes, mai no va arribar a desmentir ni el mateix

Jordi Rubió i Balaguer. Ni Antoni Comas, que encetà l'apartat de la "Decadència" de la seva *Història de la literatura catalana* definint el període com una "dolorosa carac-terística o peculiaritat".

En fi. Crec que podem trobar un petit corol·lari d'aquesta male-dicència contra el barroc català fins en un home tan allunyat de la prosopopeia romàntica com Josep Pla. Per Pla, als segles de "Decadència", "el país arribà a baix de tot". I rebla: "no es pot arribar més baix. És literalment horrible". Inclús hi ha un moment en què la literatura popular és qualificada pel prosista empor-danès de "manicomial".

Sigui com sigui, és evident que les inscripcions de "mal gust" i de "vulgaritat" guixades sobre el frontispici del Barroc havien pene-trat de tal manera en la cultura catalana que era impossible d'abstreure-s'hi. I és que, des dels jocfloralistes fins a fa ben bé qua-tre dies, podem traçar un fil inde-leble de prejudicis antibarrocs. Crec, per tant, que la publicació d'*El barroc català* pot resultar un bon antídote contra tota aquesta desmemòria de la qual som fills directes.

August Rafanell

edicions **62** Clàssics Catalans
del Segle XX 60
392 pàgines

SALVADOR ESPRIU

Obres Completes / 5
TEATRE

Un volum llargament esperat que reuneix per primera vegada tot el teatre de Salvador Espriu, amb algunes peces avui absolutament introbables.

De venda a totes les llibreries

